

ELMA KORIC
(Sarajevo)

PRATNJA BOSANSKOG SANDŽAKBEGA FERHAD-BEGA SOKOLOVIĆA

Ključne riječi: vojna historija, Osmansko carstvo, Bosanski i Kliški sandžak, 16. stoljeće, Ferhad-paša Sokolović.

Kada je Ferhad-paša Sokolović u septembru 1580. godine postao prvi beglerbeg novoformiranog Bosanskog ejaleta, zatražio je od sultana da mu dozvoli da svake godine iz državnih prihoda uzima određenu sumu novca za potrebe *kulova*, što je, prema njegovim riječima, “od davnina običaj svakog beglerbega”. Na njegov zahtjev, sa Porte mu je stigao izvještaj da je izvršen uvid u defter Temišvara, koji je pohranjen u Istanbulu. U defteru je pronađena zabilješka da i beglerbeg Temišvara za navedene troškove uzima svake godine 35.000 akči. Stoga je i Ferhad-paši odobren isti iznos, a od njega se jedino tražilo da to na pogodnom mjestu ubilježi.¹

Ova zabilješka, između ostalog, navela me je, svojevremeno, na putu za Ferhad-pašinim *kulovima*. Što se tiče etimologije stare turske riječ *kul*, u značenju “muški rob”, odnosno “sluga, podanik”, ona se vremenom počela koristiti i u religioznom smislu kao “rob Božiji”. Međutim, u vrijeme Osmanlija *kul* postaje standardni naziv za janjičara te se ova riječ počinje koristiti najčešće u vojnom kontekstu. Prema Inaldžiku, temelj organizacije Osmanske države jeste *kul-sistem*, odnosno metod odgajanja mladih iz klase ratnih zarobljenika (*kul*) tako da kasnije budu uposleni na dvoru i u državnim funkcijama. Ova tradicija je vrlo stara, a Osmanlijama je došla iz islamskih država Bliskog istoka, tako da su prvi janjičari formirani od ratnih zarobljenika još u vrijeme Murada I (1362-89).² Od vremena sultana Selima II (1566-74?),

¹ Istanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Mühimme Defterleri (MHM), no. 48.

² *Ottoman Civilisation I*, ed. Halil Inalcik & Günsel Renda, p. 137.

janjičari, koji su do tada živjeli u kasarnama, mogli su dobiti dozvolu za ženidbu, tako da se u ovom periodu povećao broj oženjenih janjičara koji su imali i djecu. Ova djeca su nazivana kuloglani (*kuloğlu*). Upraznjena mjesta u janjičarskom korpusu mogla su se popunjavati ovim kuloglanima i to tek pošto napune 23 godine. Oni kuloglani čiji su očevi unaprijeđeni i postali timarnici slati su na službovanje po tvrđavama uz dnevnicu od devet akči.³

U navedenoj potrazi pronašla sam jedan ovjereni spisak *kulova* bosanskog sandžakbega Ferhad-bega Sokolovića. Spisak je u cijelosti prepisan u muhimme defter iz navedenog perioda, između maja i jula 1574. godine. U istoj zbirci muhimme deftera nailazimo i na sličan spisak Ferhad-begovog brata Ali-bega Sokolovića, koji je u to vrijeme bio sandžakbeg Kliškog sandžaka, kao i spiskove sandžakbega Selimije Davud-bega te sandžakbega Dijarbekira.⁴ Pretpostavljam da je ovaj spisak na Portu poslao poznati osmanski intelektualac i birokrata 16. stoljeća, Gelibolulu Mustafa Ali, koji se jedno vrijeme nalazio u službi Ferhad-bega Sokolovića u Kliškom i Bosanskom sandžaku kao njegov sekretar. U svom djelu *Kühü-l ahbâr*, Mustafa Ali kaže da je Ferhad-beg “svake godine 3 do 4 puta slao deftere i tražio da se pripaze njegovi borci koji su se istakli u raznim sukobima”.⁵ Iz jednog hukuma iz istog muhimme deftera vidi se da je ovaj spisak poslat nakon vojnog sukoba kod Gradiške, sa zahtjevom da se ljudima navedenima na spisku uvećaju iznosi zeameta i timara te dnevnice.⁶ Stoga smatram da su pojedinci navedeni u ovom spisku bili oni Ferhad-begovi ljudi koji su se naročito istakli u značajnom vojnom sukobu koji se odigrao kod Gradiške oko 1574. godine. Moguće je, također, da se tu istovremeno radi o onih “dvjesto-tristo ljudi” koji se spominju kao Ferhad-begova pratnja. Naime, po završetku Kiparskog rata, u martu 1573. godine Ferhad-beg Sokolović premješten je sa funkcije sandžakbega Kliškog sandžaka na funkciju sandžakbega Bosanskog sandžaka.⁷ Opisujući dolazak svoga daidže Ferhad-bega Sokolovića, novoimenovanog sandžakbega Bosanskog sandžaka, u Banju Luku 1573. godine, poznati osmanski hroničar bosanskog porijekla Ibrahim Alajbegović Pečevija kaže: “Pod njegov sandžak ušlo je sedamsto punih bajraka, dvjesto leventa koji su nosili

³ Abdülkadir Özcan, “Organizacija vojske kod Osmanlija”, u: *Historija Osmanske države i civilizacije* I, ur. Ekmeleddin Ihsanoğlu, Sarajevo 2004, str. 420.

⁴ BOA MHM 25, iz 981-982/1573-74. godine.

⁵ Andreas Tietze, *Mustafa Ali's Counsel for Sultans of 1581* I, Wien 1979, p. 171.

⁶ BOA MHM 25, 2008.

⁷ Dosadašnje tvrdnje o 1574. godini nisu tačne, što potvrđuju osmanski arhivski dokumenti. Vidi: BOA MHM 21, 430.

ime deli u vučijim kožama i s vučijim kapama i *dvjesto-tristo ljudi*.⁸ Kako su namjesnici u pojedinim pokrajinama Osmanskog carstva često smjenjivani i premješteni sa jednog kraja Carstva na drugi, oni su sa sobom vodili svoju pratnju kako bi u novom okruženju imali uza se odane ljude na koje su se mogli osloniti. Namjesnikova svita sastojala se od ljudi iz raznih zemalja, ali su najčešće bili iz zemlje iz koje je potjecao namjesnik.⁹ Svaki istaknuti dostojanstvenik okruživao se pratnjom svojih ljudi, tjelohranitelja, službenika i dvorske posluge, koje su, kako bi se osjetili jačim, dobrim dijelom dovodili iz svog kraja.¹⁰ Najširu, gotovo neograničenu vlast beglerbezi su imali samo nad onim dijelom svoje lične pratnje, "svojih ljudi", "svoga halka", koji su izdržavali iz vlastitih sredstava i kojima su raspolagali po vlastitom nahođenju.¹¹ Prema Tomi Popoviću, i u dubrovačkim izvorima često se spominju "sandžakbegovi ljudi".¹² Broj ljudi u pratnji bio je i jedan od pokazatelja uspješnosti namjesnika. Poznato je da je bosanski sandžakbeg Gazi Husrev-beg imao svoju ličnu gardu od hiljadu ljudi.¹³

Što se tiče Ferhad-begovih ljudi, kroz izvore vidimo da su se oni uvijek nalazili uz Ferhad-bega, kasnijeg Ferhad-pašu, odlazili s njim na daleka ratišta te kao "njegovi ljudi" spominjani i u brojnim naredbama s Porte. Ferhad-beg je i kasnije, kad je postao beglerbeg Bosanskog ejaleta, naročito favorizirao "svoje ljude". Na to upućuje opet jedan iskaz historičara Pečevije, koji tvrdi da je nakon povratka s perzijskog ratišta Ferhad-paša nagrađivao svoje ljude dajući im timare ili povećavajući iznose njihovih već postojećih timara. Ovo je, inače, prvi i jedini put da Pečevija citira svoga daidžu: "Bio sam jedan od najbližih ljudi rahmetli Ferhad-paše, moga daidže koji je poginuo u Budimu, stoga znam većinu onoga što je uradio. Imao je ljude koji su mu svakog dana javljali da

⁸ Ibrahim Alajbegović Pečevi, *Historija 1 (1520-1576)*, Sarajevo 2000, str. 373 (dalje: Pečevija, *Historija 1*).

⁹ Hazim Šabanović, "Bosanski divan", *POF XVIII-XIX/1968-69*, Sarajevo 1973, str. 21. (dalje: H. Šabanović, "Bosanski divan").

¹⁰ Interesantno je da su pripadnici lične garde Čerkez Sulejman-paše, karamanskog beglerbega, iza sebe na konju, držali po jednog hrta ili pantera, s prednjim šapama na jahačevim ramenima. I sam Sulejman-paša bio je "ratnik za čije ime se na bojištu neprijatelj uvijek raspitivao u nadi da ga neće čuti." Radovan Samardžić, *Mehmed Sokolović*. Srpska književna zadruga, II izdanje, Beograd 1975, str. 154.

¹¹ H. Šabanović, *Vojno uređenje*, str. 181.

¹² Toma Popović, "Upravna organizacija Hercegovačkog sandžaka u XVI veku, *POF XII-XIII/ 1962-63*, Sarajevo 1965, 75-120.

¹³ Behija Zlatar, *Gazi Husrev-beg*, Sarajevo 2010, str. 151; Ahmed S. Aličić, "Popis bosanske vojske pred bitku na Mohaču 1526. godine", *POF XXVI/1975*, Sarajevo 1977, str. 175.

su spremni izvršiti naredbu i dolazili su mu na pozdrav. Ako je jednom poturu zapala dužnost na granici on bi pod zastavom mulazimbaše trčao sa više od tristo slugu i 300-400 snažnih momaka, boraca. Jednog dana se ovi sakupe i izađu pred pašu pa mu kažu: ‘Ti daješ upražnjene timare svojim ljudima, a mi se bez nadoknade borimo za sreću padišaha zemlje, hranimo konje i sluge i svaki dan dolazimo na divan da te pozdravimo.’ Rahmetli Paša odgovori: ‘Moji su ljudi upućeni na front u Perziju, služili su u mnogim službama i sudjelovali u vojnama, bili su vezani za mene iz istih razloga iz kojih ste i vi sada vezani.’¹⁴ O Ferhad-pašinim “ljudima” koji su s njim išli u pohode na Perziju podatke nalazimo i u nekim drugim izvornim dokumentima. Kada je Ferhad-paša Sokolović lično pozvan da dođe i smiri pobunu krimskog hana na Krimu, sugerisano mu je da povede i svoje ljude. Naredba s početka oktobra 1584. godine izričito je upućena “bivšem bosanskom beglerbegu Ferhad-paši” da se “sa svojim ljudima pridruži velikom veziru, serdaru Osman-paši.”¹⁵

S obzirom na Ferhad-begove uspjehe i reputaciju u ovom periodu, a i iskaze historičara Pečevije, smatram da je i Ferhad-beg Sokolović, prvo kao bosanski sandžakbeg, a zatim i prvi beglerbeg Bosanskog ejaleta, morao imati veliku pratnju. Izvorni osmanski dokumenti sadrže mnoštvo podataka o ljudima koji su se nalazili u različitim službama na Ferhad-pašinom dvoru i divanu u Banjoj Luci, koji su bili okosnica centralne administracije u Bosanskom ejaletu. Za razliku od njih, oko 200-300 ljudi bilo je stalno uz njega kao lična garda. Moguće je da su upravo ljudi, čija imena se nalaze na ovom spisku, sačinjavali “leteći odred”, ljude koji se često pod nazivom “adamlarin” (tvoji ljudi) spominju u mnogim naredbama koje su godinama s Porte pristizale Ferhad-begu/paši. Stoga smatram da je primarna dužnost ovih 265 ljudi na spisku bila da budu članovi njegove najbliže vojne pratnje, da uvijek budu uz njega i kreću s njim, kako u vojne pohode ili odbranu graničnih predjela od pljačkaških upada habsburških i mletačkih odreda tako i kasnije, daleko na Krim 1584-85. godine da smire pobunu Tatara.

* * *

Kako je već rečeno, navedeni spisak u cijelosti je prepisan u muhimme defter br. 25, između maja i jula 1574. godine, na stranicama 209-213. U spomenutom spisku navedeno je ukupno 265 ljudi. Među navedenima

¹⁴ Pečevija, *Historija* 2, str. 373.

¹⁵ Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı İran siyasi münasebetleri 1578-1590*, I, Istanbul 1962, str. 142 (dalje: B. Kütükoğlu, *Osmanlı İran siyasi münasebetleri*).

ima i muslimana i nemuslimana, pripadnika raznih vojničkih redova, od spahija, zaima i timarlija do članova tvrđavskih posada, ali i pojedinaца, sa njihovim dnevnicama, te nekoliko vojnih zanatlija koji su uživali timare.

U prvoj skupini upisani su uživaoci 24 zeameta i 48 krupnijih timara, njih ukupno 72.

Zatim slijedi skupina onih koji se nazivaju *Odred potomaka spahija*. U ovoj skupini popisani su uživaoci 5 zeameta i 9 timara, odnosno po jedan ili dva sina, potomka zaima ili spahije koji su ranije uživali navedeni posjed, njih ukupno 14.

U spisku zatim slijedi *Odred pripadnika tvrđavskih posada koji prema zakonu traže da im se dodijele timari*. Poznato je da su mustahfizi, članovi stalne i redovne gradske posade, uživali za svoju službu tzv. *gedik timare*, nekada su dobivali platu u novcu, tzv. *ulufu*, a često i jedno i drugo. Iako su mustahfizi uživali nekada manje pojedinačne ili veće zajedničke timare, oni nisu spadali u spahije nego u lokalne vojne snage (*yerli kulu*).¹⁶ U ovom spisku uglavnom je riječ o pripadnicima tvrđavskih posada koji su tražili da im se umjesto ulufa dodijele timari, pa su prema tome i popisani, zajedno sa iznosima njihovih ulufa. Ova praksa susreće se i kasnije, pa su čak pojedinci tražili da im se dodijeli trećina nekog većeg timara. Dakle, bilo je sigurnije uživati godišnje manju svotu novca u obliku kolektivnog timara, ali čije je prikupljanje bilo izvjesnije u odnosu na ulufe ili plaće u gotovini, koje su inače dijeljene svaka tri mjeseca, a u ovom periodu su najčešće kasnile.¹⁷ U ovom spisku navedeni su pripadnici različitih rodova vojske u nekoliko tvrđava Bosanskog i Kliškog sandžaka, a tu je i jedan aga farisa/konjanika tvrđave Hatvan, u istoimenom sandžaku, koji pripada Budimu. Među navedenima susrećemo dizdare tvrđava, age azapa, zapovjednike martolosa, ćehaje mustahfiza, tvrđavske ćehaje, ćehaje tobdžija, te farise. Ukupno je upisano njih 43.

Posebno grupisana je skupina zapovjednika posada nekoliko tvrđava Bosanskog sandžaka sa njihovim dnevnicama, koji su evidentirani pod nazivom *Odred dnevničara u carskim tvrđavama Bosanskog sandžaka*. Među njima susrećemo age farisa, zapovjednike oda tobdžija, azaba, farisa, popisane odrede martolosa sa brojem oda. Budući da su ovakvi spiskovi dnevničara prava rijetkost, a spomenute tvrđave u kojima su obavljali dužnosti uglavnom su pripadale Bosanskom i Kliškom sandžaku, ovaj spisak može poslužiti za upotpunjavanje dosadašnjih

¹⁶ H. Šabanović, *Vojno uređenje*, str. 211.

¹⁷ BOA, I.E. AS., 60, 63, 70 (...), kao i BOA CT, 7724, 7735, 7751, 7758 (...)

saznanja o izgledu i sastavu graničara na osmansko-habsburško-mletačkom trograničju u drugoj polovini 16. stoljeća.¹⁸

Na kraju spiska navedeni su *Pojedinci*, koji su uživali prihode od 3 zeameta, 75 timara. Među njima su i dva pisara ili sekretara (*katib*), koji su uživali zeamete u iznosima od 24.000 i 30.000 akči, a ima i mnogo junaka (*divane*) te ulaka, čauša itd. Uglavnom, svi oni timari čiji je iznos bio ispod 6000 akči imaju upisanu bilješku *ber muceb-i emr* (odredbom), a oni sa višim iznosima *ber mucebi emr-i šerif* (časnom odredbom). Možda je ta bilješka unošena radi pravljenja distinkcije između tzv. *tezkireli* i *tezkiresiz* timara, odnosno zbog toga što je jednim beglerbeg dodjeljivao timare sa *tezkirom*,¹⁹ a drugi su imali *berat*²⁰ s Porte. Budući da je i kasnije osnovna zadaća novog beglerbega Bosanskog ejaleta Ferhad-paše Sokolovića, između ostalog, bila i dodjeljivanje nadarbina, poslato mu je uputstvo da “oni koji žele nadarbinu ne šalju arzove²¹ lično Porti već prvo da traže njegovu saglasnost i dopuštenje pa da onda on za njih napiše arz.”²² To potvrđuje i niz berata iz fonda Ibnülemin Tasnifi Askeriye u BOA, u kojima se susrećemo sa sljedećom formulacijom: “Na osnovu molbe Bosanskog beglerbega Ferhada – neka je trajna njegova blagodat...”²³ Prema ovim dokumentima, Ferhad-paša je bio dužan izdati potvrdu na osnovu koje je kasnije bio dodjeljivan berat određenom licu. U istim izvorima vidimo da je još uvijek pristizalo izuzetno mnogo zahtjeva za dodjelom timara umjesto ulufe, tako da se mnogim posadnicima tvrđava umjesto ulufe, odnosno dnevnice

¹⁸ Nadopuna brojnim radovima slične tematike Adema Handžića i Fehima Dž. Spahe, kao i nekim novijim, npr.: Krešimir Kužić, “Osmanlijski zapovjedni kadar u tvrđavama Klis, Lončarić i Kamen oko 1630. godine”, *Zbornik Odsjeka povijesnih društvenih znanosti HAZU*, 23 (2005); Kornelija Jurin-Starčević, “Krajiške elite i izvori prihoda: primjer jadranskog zaleđa u 16. i 17. stoljeću”, *POF* 55/2005, Sarajevo 2006, 243-266; Aladin Husić, “Vojne prilike u splitsko-zadarskom zaleđu u 16. stoljeću: osmanski serhat 1530-1573”, *POF* 56/2006, Sarajevo 2007, 125-144.

¹⁹ *tezkira* (ar. *teḍkira*) – potvrda, isprava. Timari ispod 6.000 akči nazivani su *tezkiresiz*, u odnosu na one većeg iznosa koji su bili *tezkireli*.

²⁰ *berat* – ukaz, dekret kojim se postavlja neki službenik, dodjeljuje posjed, plata ili odlikovanje. Berate su izdavali sultani, a tezkire su, kako vidimo, mogli izdavati i beglerbezi.

²¹ *arz* – pismeni izvještaj, predstavka upućena sultanu, odnosno Visokoj Porti.

²² BOA MHM 48, 1049.

²³ Izvjesni Musa, koji je uživao timar od 11.000 akči, zbog zasluga u borbama dobio je uvećanje u iznosu od 1.200 akči. Ferhad-paša je poslao molbu da se promijeni status njegovog lena u zeamet, i to tako što će mu se na navedeno povećanje dodati još 7.700 akči. BOA, CT (Cevdet Timar) 77736 (991/1583).

od 5-8 akči, počinju dodjeljivati manji timari, najčešće u iznosu oko 3000 akči.²⁴

Timari manjih iznosa, oko 3000 akči, prema ovom spisku, dodjeljivani su i zanatlijama kao što su: berber, ćurčija (krznar), čadordžija (izrađivač šatora).

Na kraju spiska je upisano deset novih ljudi koji su dobili početne timare od po 3000 akči jer su se “istakli svojom hrabrošću u već spomenutom sukobu kod Gradiške”.

U spisku je navedeno ukupno 265 pojedinaca, odnosno njihovih vojnih lena, a među njima je i deset novih timara dodijeljeno pojedincima koji su se istakli u spomenutom sukobu.

Ovo nije joklama defter, jer su oni, s obzirom na to da se radilo o smotri snaga, sačinjavani prije a ne nakon određenog pohoda. U ovom spisku, također, za razliku od dva joklama deftera koje sam imala priliku analizirati, uz ime pojedinca stoji samo naziv sandžaka u kojem se nalazi zeamet/timar i njegov iznos, ali ne i ime jednog ili više sela koji su ulazili u okvir spomenutog vojnog posjeda.

Ovjereni popis kulova aktuelnog bosanskog sandžakbega Ferhad-bega

1. Zeamet Ibrahima u sandžaku Bosna, 62.463
2. Zeamet Ibrahima u nahiji Saraj, 24.000
3. Zeamet Idrisa?, u sandžaku Zvornik, 52.000
4. Zeamet Memija u sandžaku Klis, 30.900
5. Zeamet Alija, Bosna 25.564
6. Zeamet Mustafe sina Ahmedovog, Karli Ili, 29.899
7. Zeamet Sulejmana, Paša, 28.598
8. Zeamet katiba²⁵ Jusufa, Aladža Hisar (Kruševac), 24.000
9. Zeamet Husejna, Zvornik, 20.000
10. Zeamet Mustafe, Aladža Hisar, 22.999
11. Zeamet Alija, Sofija, 20.296
12. Zeamet Mahmuda, Bosna, 20.000

²⁴ Ferhad-paša je poslao molbu da se Mehemed-kulu, azapu tvrđave Novi Sedd-i Islam, koji je primao dnevnicu u iznosu od 5 akči, zbog njegovih zasluga umjesto dnevnice dodijeli timar od 3.000 akči. Ferhad-paši se s Porte nalaže da “imenovanom izda tezkiru /potvrdu, kako bi mu se kasnije, na osnovu te potvrde, mogao izdati berat.” BOA CT 7773 (990/1582).

²⁵ *katib* – pisar, sekretar. Katibi divana su se dijelili na dvije grupe: na one koji su za svoju službu uživali gedik zeamete ili gedik timare te one koji su bili plaćeni gotovinom. Novi divan-katib dobijao bi timar, zatim zeamet, a ako bi ga još unaprijedili, i plaću u novcu. Oni koji su uživali timare ili zeamete bili su dužni krenuti sa beglerbegom u vojne pohode. H. Šabanović, “Bosanski divan”, str. 34.

13. Zeamet Sinana (...), Klis, 20.000
14. Zeamet katiba Džafera, Paša, 30.000
15. Zeamet Ismail, Temišvar, 31.960
16. Zeamet Mustafe, Prizren, 22.241
17. Zeamet Ahmeda, Zvornik, 32.000
18. Zeamet Alija, Zvornik, 22.000
19. Zeamet Ibrahima, Požega, 30.000
20. Zeamet Mustafe, Požega, 30.000
21. Zeamet Jusufa, Bosna, 20.000
22. Zeamet Hajdara vojvode²⁶, Smederevo, 20.000
23. Zeamet Hurema, Bosna, 24.450
24. Zeamet Mehmeda, kapetana²⁷ rijeke Une, 22.800
25. Timar Ismaila, Klis, 13.500
26. Timar Mehmeda, sina Salihovog, Mora, 18.800
27. Timar drugog Mehmeda, sina Mustafinog, Paša, 10.500
28. Timar Mustafe, Paša, 15.000
29. Timar Hodaverdija, (...), 5000

²⁶ *vojvoda* – kao administrativni termin u Osmanskoj državi, naziv vojvoda upotrebljavan je u više značenja, između ostalog i kao upravitelj hasova sandžakbega, tj. izvršni organ sandžakbega. Prema Aličiću, vojvode ubilježene u joklama defteru iz 1526. godine spadali su u neposrednu pratnju sandžakbega Gazi Husrev-bega, odnosno u njegovu svitu, i kao takvi predstavljali komandni kadar u manjim formacijskim jedinicama.

²⁷ Bosanski sandžakbeg Ferhad-beg Sokolović u ovo vrijeme podigao je čuveni pontonski most na Uni kod Novigrada. Preko tog mosta prelazila je njegova mnogobrojna vojska, te prebacivano teško naoružanje potrebno za osvajanje niza krajiških utvrda, koje je Ferhad-beg započeo nakon pobjede nad Herbertom Auersbergom u septembru 1575. godine, a završio osvajanjem Gvozdanskog u januaru 1578. godine. Stoga je sasvim moguće da je Mehmed-kapetan imao veliku ulogu u ovim dešavanjima. Postoji mogućnost da je u tim aktivnostima učestvovao još jedan kapetan, Ali sin Malkoč-bega, koji je u spisku Ferhad-begovog brata Ali-bega Sokolovića, sandžakbega Kliškog sandžaka, upisan u isti muhimme defter kao kapetan Sane (BOA MHM, 25). On je poznat i odranije kao kapetan rijeke Sane. Imao je posjede u Rami, Kupresu, Prizrenu i Hercegovini. Behija Zlatar, "O Malkočima", *POF* XXVI/1976, Sarajevo 1978, str. 110. U spomenutom spisku Ali-bega Sokolovića susrećemo još nekoliko članova ove porodice, kao i porodice Kopčić, tako da je sigurno postojala bliska veza među Sokolovićima i ostalim pripadnicima osmanske elite bosanskog porijekla. O tome svjedoči još jedan podatak iz kasnijeg perioda. Na molbu Ferhad-paše Sokolovića, za bašmuteferriku, odnosno zapovjednika svih muteferika u Ejaletu, u februaru 1584. godine postavljen je Ibrahim-beg, sin Malkoč-bega. On je do tada u Kliškom sandžaku uživao zeamet od 45.000 akči. (BOA, Ali Emiri, III Murad, ferman br. 25). Ibrahim-beg Malkoč-oglu osnivač je Donjeg Vakufa, u kojem je oko 1573. godine podigao džamiju. Behija Zlatar, "O Malkočima", str. 110.

30. Timar Mehmeda sina Ahmedovog, Karli Ili, 7753
31. Timar Ismaila sina Ahmedovog, Klis, 8000
32. Timar divane²⁸ Mahmuda, Temišvar, 9000
33. Timar Husreva, Paša, 9000
34. Timar Muharrema, Bosna, 7500
35. Timar Mahmuda, Klis, 3000
36. Timar Kasima, Paša 7260
37. Timar Osmana, Bosna 6000
38. Timar Mustafe sina Mehmedovog, 7966
39. Timar Kasima u sandžaku Hercegovina, 13.500
40. Timar Jahje, u sandžaku Köstendil, 7500
41. Timar brata Sinana-čauša, 17.000
42. Timar divane Velija, Smederevo, 6000
43. Timar Kara Hasana, Vučitrn, 4484
44. Timar Arslana, Paša, 6000
45. Timar Mustafe sina Abdullahovog, 6065
46. Timar Alija, Zvornik, 7000
47. Timar Husejna Ejnebegijeva, Uskup, 11.651
48. Timar Iljasa Arnavuda, 7588
49. Timar Pervane, Bosna, 6000
50. Timar Nesuha u Hercegovini, 10.000
51. Timar Hasana sina Ahmedovog, u Bosni, 18.000
52. Timar Husejna sina Ahmedovog, u Bosni, 13.500
53. Timar Karađoza, u sandžaku Paša, 11.095
54. Timar Mustafe, Paša, 3000
55. Timar Husejna, Bosna 5999
56. Timar Džafera sina Hasanovog, u nahiji Saraj, 10.500
57. Timar Mehmeda sina Hasanovog, u Sremu, 11.000
58. Timar Alija sina Hasanovog, u Požegi, 7641
59. Timar Husejna, u Kostendilu, 9665
60. Timar Osmana, u sandžaku Smederevo, 9199
61. Timar Bajezida, u Kruševcu, 3000
62. Timar Bajezida, u Kruševcu, 6000
63. Timar Kurda Bosna, u Bosni, 4666
64. Timar divane Alija, u (...), 5999
65. Timar Alija sina Mahmudovog, u Začasni, 6000
66. Timar Džafera, u (...), 6666

²⁸ *divane* – ovim izrazom, u značenju junak, nazivani su age i niži zapovjednici mar-tolosa, azapa i nekih drugih rodova vojske u gradovima. Adem Handžić, “Prilog istoriji starih gradova u bosanskoj i slavonskoj krajini pred kraj XVI vijeka”, *GDI BIH XIII*, Sarajevo 1962, str. 328.

67. Timar Ibrahima, (...) u kadilucima Ključ i Göhlisar (Jezero), 1500
68. Timar Alija, u sandžaku Klis, 7000
69. Timar Hajdara, u sandžaku Paša, 11.000, smijenjen
70. Timar divane Ahmeda, u (...), 11.010
71. Timar Hasana u Požegi, 5999
72. Timar Osmana u Bosni, 5999

Iz skupine sinova spahija:²⁹

1. Zeamet Ibrahima čauša, u Bosni 24.000, njegovi sinovi, Ahmed i Mahmud
2. Zeamet Jahje, u sandžaku Klis 30.900, njegov sin Ali
3. Zeamet Jusufa, u Bosni, 20.000, njegov sin Ahmed
4. Zeamet Ibrahima, u Bosni, 30.000, njegov sin Hasan
5. Zeamet Mahmuda, u Bosni, 20.000, njegov sin Junus
6. Timar Nesuha, u Hercegovini, 10.000, njegov sin Mehmed
7. Timar Karađoza, Paša, 11.095, njegov sin Mehmed
8. Timar Džafera, Smederevo, 7148, njegov sin Ali
9. Timar Muse sina Sulejmanovog, Zvornik, 5999, njegov sin Mustafa
10. Timar Mustafe u Bosni, 4646, Mustafa i Mehmed, njegovi sinovi
11. Timar Mehmeda u Bosni, 10.094, Ibrahim i Hurem, njegovi sinovi
12. Timar Mustafe u sandžaku Smederevo, 10.000, njegov sin Feridun
13. Timar Ejnehana u sandžaku Bosna, 5999, (...) i (...), njegovi sinovi
14. Timar Osmana u sandžaku Klis, 4000, njegov sin Mehmed

*Skupina posadnika tvrđava u Bosanskom sandžaku koji,
po zakonu, traže dodjelu timara:*

1. Ahmed, zapovjednik martolosa³⁰ tvrđave Drniš u Kliškom sandžaku, dnevno 14

²⁹ *Sipahizadegan* – ovim izrazom u spisku su označeni potomci spahija za razliku od tvrđavskih posadnika i sinova janjičara. Iako je u našoj historiografiji općeprihvaćena činjenica da je praksa nasljeđivanja timara i zeameta u okvirima jedne porodice u Bosni (*odžakluk timari*) počela tek nakon poraza osmanske vojske i pogibije velikog broja Bosanaca u Sisačkom boju 1593. godine, ovaj spisak pokazuje da je ta praksa postojala i ranije.

³⁰ *Sermartolosan* – zapovjednik martolosa (grč. *armatoli*), posebnog roda vojske, u prvom periodu osmanske vladavine u našim krajevima sastavljenog od nemuslimanskog vlašskog stočarskog stanovništva, koje je stupilo u osmansku vojsku i služilo kao posada po tvrđavama, graničari i šajkaši u riječnoj floti na Savi, Dunavu i drugim plovnim rijekama. Pored toga, martolosi su služili i kao čuvari klanaca i nesigurnih putova, vršili uhodarsku službu i upadali u susjedne zemlje. Za svoju službu po tvrđavama dobivali su plaću. Neposredne starješine martolosa bili su

2. Ali, dizdar³¹ tvrđave Vranograč u Kliškom sandžaku, dnevno 20
3. Hasan, prvi aga azapa³² tvrđave Novi u Bosni, dnevno 12
4. Mustafa, zapovjednik martolosa tvrđave Krupa u sandžaku Bosna, dnevno 13
5. Iljas, aga azapa tvrđave Hodidjed u sandžaku Bosna, dnevno 12
6. Mehemmed, treći aga azapa tvrđave Gradiška, dnevno 10
7. Jusuf, aga farisa³³ tvrđave Gradiška u sandžaku Bosna, dnevno 10
8. Jusuf, ćehaja mustahfiza tvrđave Barlet Bilaj u sandžaku Klis, dnevno 10
9. Mahmud sin Abdija, ćehaja tvrđave Zemunik u sandžaku Klis, dnevno 15
10. Hasan, ćehaja tobdžija³⁴ tvrđave Vranograč u sandžaku Klis, dnevno 7
11. Odred konjanika tvrđave Novi u sandžaku Bosna, Bali sin Sulejmana, dnevno 7, treći vod³⁵
12. Odred konjanika tvrđave Temišvar pripada spomenutom, Hasan, dnevno 9, starješina³⁶ osmog voda

baše, vojvode, harambaše ili age. Pretežno su bili nemuslimani, ali su kasnije u sve većem broju u ovaj red ulazili i muslimani. Prema zakonu iz 1560. godine, primali su plaću u gotovini: martolos-baša (sermartolos) 5 akči dnevno, buljukbaše 4 akče, a obični vojnici martolosi po 3 akče dnevno. Uz to, bili su oslobođeni plaćanja harača, ispendže i avariz-i divanije. U ovom spisku vidimo da je sermartolos bio musliman i primao relativno visoku dnevnicu u iznosu od 14 akči.

³¹ *Dizdar* – kastelan, koji je zapovijedao posadom, nalazio se na čelu mustahfiza jedne tvrđave. Dizdari su imali serbest timare sa imunitetom, a u službi im je pomagao kethoda ili ćehaja. Ovdje vidimo da je dizdar primao dnevnicu u iznosu od 20 akči.

³² *Azap* (ar. azab) – pripadnik posebnog reda pješačke vojske, koja je prvobitno služila u pomorskoj i riječnoj floti, a zatim kao lahka pješadija u tvrđavama. Kasnije se ovaj red nalazio u sastavu gradskih posada svih graničnih tvrđava. Dijelili su se na džemate, buljuka i ode. Na čelu svakog džemata nalazio se zapovjednik, *aga*, a na čelu ode *odabaša* ili *seroda*. Spadali su u plaćeničku vojsku, ali su neki uživali i timare.

³³ *Faris* (ar. faris) – konjanik; predstavljali su glavni rod plaćeničke konjice po tvrđavama. Upotrebljavani su i kao kuriri, a išli su i u rat. Plaća im je iznosila 10-20 akči dnevno i bili su najbolje plaćeni vojnici po gradovima. Dijelili su se na džemate kojima su zapovijedali age. Svaki faris imao je svoga konja kojeg je sam izdržavao.

³⁴ U svakoj tvrđavi nalazio se jedan broj tobdžija. Veće tvrđave imale su po dva tri džemata tobdžija, manjeg broja ljudi. Njihove plaće iznosile su od 10 do 15 akči dnevno ili su imali timare. Ovaj aga tobdžija imao je, prema tome, manju dnevnicu u iznosu od 7 akči.

³⁵ *Oda* – vod ili desetina, najmanja jedinica u svim rodovima osmanske plaćene vojske; janjičarska kasarna. Jedna oda sastojala se od pet do deset vojnika, a više oda sačinjavale su jedan *buljuk* ili *džemat*.

³⁶ *Seroda* – starješina ode ili voda, desetar.

13. Odred konjanika tvrđave Doborgrad u sandžaku Začasna, Šahsular sin Abdullahov, dnevno 7, treći vod
14. Odred konjanika tvrđave Novi u sandžaku Bosna, Veli, dnevno 8, starješina prvog voda, pripada drugom agi
15. Odred konjanika tvrđave Bunić u sandžaku Klis, Husejn sin Alija, dnevno 7, prvi vod
16. Odred azapa tvrđave Mazin u sandžaku Klis, Ferhad divane, dnevno 7, prvi vod
17. Odred azapa tvrđave Skradin u sandžaku Klis, Ramadan sin Abdullaha, dnevno 4, četvrti vod
18. Odred mustahfiza tvrđave Dazlina u sandžaku Klis, Sefer kul, dnevno 5, drugi vod
19. Odred azapa tvrđave Bunić u sandžaku Klis, Mustafa sin Abdullaha, dnevno 5, drugi vod
20. Odred konjanika tvrđave Vranograč u Klisu, Behram sin Abdullaha, dnevno 7, drugi vod
21. Odred azapa tvrđave Stari Obrovac u sandžaku Klis, Bali Bosna, dnevno 6, prvi starješina
22. Odred konjanika tvrđave Vranograč u sandžaku Klis, Mehmed sin Husejna, dnevno 7, drugi vod
23. Odred mustahfiza tvrđave Kostajnica u sandžaku Bosna, Husejn dnevno 8, prvi zapovjednik čete³⁷
24. Odred konjanika tvrđave Gradčac u sandžaku Klis, Muharrem Mehmeda, dnevno 5, četvrti vod
25. Odred konjanika tvrđave Mitrovica u sandžaku Požega, Sinan Alijev, dnevno 7
26. Odred mustahfiza tvrđave Lončarić u sandžaku Klis, Jusuf ket-hoda, dnevno 12
27. Odred konjanika tvrđave Zemunik u sandžaku Klis, Mehmed Ugurlu, dnevno 7
28. Odred konjanika tvrđave Krupa, u sandžaku Bosna, Bekir Hasana, dnevno 7, treći vod, pripada prvom agi
29. Odred mustahfiza tvrđave Vrana u sandžaku Klis, Mehmed ćehaja, dnevno 7
30. Odred mustahfiza tvrđave Račanica? u sandžaku Klis, Ali Abdullahov, dnevno 5, treća četa
31. Odred konjanika tvrđave Novi u sandžaku Klis, Bali divane, dnevno 7, prvi vod
32. Odred konjanika tvrđave Gjula, pripada Temišvaru, Hasan Abdullaha, dnevno 8, deseti vod

³⁷ *Serboluk* – zapovjednik buljuka, čete.

33. Odred konjanika tvrđave Krupa u sandžaku Bosna, Halil Mehmeda, dnevno 8, drugi vod
34. Odred konjanika tvrđave Krupa u sandžaku Bosna, Kurd, dnevno 7
35. Odred konjanika tvrđave Velin u sandžaku Klis, Pervane, dnevno 7, prvi vod
36. Odred konjanika tvrđave (...) u spomenutom sandžaku, Kurd divane, dnevno 8, četvrti vod
37. Odred mustahfiza tvrđave Novi u sandžaku Klis, Mustafa Hasanov, dnevno 6, drugi vod
38. Odred konjanika tvrđave Novi u sandžaku Klis, Mustafa, dnevno 6, drugi vod
39. Odred konjanika tvrđave Vranograč u sandžaku Klis, dnevno 7, treći vod
40. Odred konjanika tvrđave Hatvan u istoimenom sandžaku, pripada Budimu, Ali Husama, dnevno 8, peti vod, pripada trećem starješini
41. Odred konjanika tvrđave Boričevac u sandžaku Klis, Mahmud, dnevno 6, drugi vod
42. Odred konjanika tvrđave Boričevac u sandžaku Klis, Mustafa Abdullahov, dnevno 6, drugi vod
43. Odred konjanika tvrđave Drniš u sandžaku Klis, Hasan divane, dnevno 7, starješina desetog voda

Skupina dnevničara carskih tvrđava u Bosanskom sandžaku:

1. Memi, zapovjednik azapa tvrđave Kostajnica u sandžaku Bosna, dnevno 30
2. Mehmed, zapovjednik konjanika spomenute tvrđave, pripada spomenutom (sandžaku), dnevno 17
3. Hasan, prvi zapovjednik konjanika spomenute tvrđave, pripada spomenutom, dnevno 21
4. Mehmed, zapovjednik konjanika tvrđave Gradiška, pripada spomenutom, dnevno 12
5. Veledhan, zapovjednik konjanika tvrđave Novi u spomenutom sandžaku, dnevno 13
6. Husrev, zapovjednik tobdžija tvrđave Hodidjed u sandžaku Bosna, dnevno 7
7. Odred azapa tvrđave Gradiška u sandžaku Bosna, divane Ali, dnevno 7, starješina trećeg voda
8. Odred azapa spomenute tvrđave, Kurd Ferhada, dnevno 5, drugi vod

9. Odred azapa spomenute tvrđave, Hasan, dnevno 7, starješina drugog voda
10. Odred azapa spomenute tvrđave, Mehmed Ferhada, dnevno 4, prvi vod
11. Odred azapa spomenute tvrđave, Bali Bosna, dnevno 4, prvi vod
12. Odred azapa spomenute tvrđave, Veli sin Ferhada, dnevno 3, prvi vod
13. Odred azapa spomenute tvrđave, Kurd Ahmeda, dnevno 4, treći vod
14. Odred azapa spomenute tvrđave, Sinan Mehmeda, dnevno 4, drugi vod
15. Odred azapa spomenute tvrđave, Hasan Abdullaha, dnevno 4, drugi vod
16. Odred azapa spomenute tvrđave, Šaban Abdullaha, dnevno 4, drugi vod
17. Odred azapa tvrđave Hodidjed u sandžaku Bosna, Hasan Mezi-
da, dnevno 4, prvi vod
18. Spomenuti odred azapa, Dursun, dnevno 4, drugi vod
19. Odred azapa spomenute tvrđave, Osman dnevno 4, prvi vod
20. Odred azapa spomenute tvrđave, Mehmed sin Ferhada, dnevno
4, treći vod
21. Odred azapa spomenute tvrđave, Mustafa Mehmeda, dnevno 4,
drugi vod
22. Odred azapa spomenute tvrđave, Ali, dnevno 4, drugi vod
23. Odred azapa spomenute tvrđave, Mehmed, dnevno 4, prvi vod
24. Odred azapa spomenute tvrđave, Piri sin Orduja?, dnevno 4,
drugi vod
25. Odred konjanika tvrđave Kostajnica u spomenutom sandžaku,
Hasan Bosna, dnevno 5, prvi vod
26. Odred mustahfiza tvrđave Hodidjed, Hasan sin Jusufa, dnevno
4, treći vod
27. Spomenuti odred mustahfiza, Širmerd Oruča, dnevno 4, treći vod
28. Spomenuti odred mustahfiza, Iljas dnevno 4, drugi vod
29. Odred azapa tvrđave Hodidjed, Ramadan Behrama, dnevno 4,
prvi vod
30. Odred azapa tvrđave Jasenovac u spomenutom sandžaku, Timur
Abdullaha, dnevno 4, treći vod
31. Spomenuti odred azapa, Ali Burak, dnevno 4, drugi vod
32. Spomenuti odred azapa, Osman Abdullaha, dnevno 4, treći vod
33. Odred tobdžija tvrđave Jasenovac, Pervane sin Alađoza, dnevno 5
34. Odred azapa spomenute tvrđave, Bali Murada, dnevno 5, drugi vod
35. Odred azapa spomenute tvrđave, Veli Bosna, dnevno 4, drugi vod

36. Spomenuti odred azapa, Mustafa sin Alijev, dnevno 4, treći vod
37. Odred martolosa spomenute tvrđave, Veli Bosna, dnevno 4, drugi vod
38. Odred martolosa spomenute tvrđave, Jusuf Sarudža, dnevno 4, drugi vod
39. Odred martolosa tvrđave Gradiška, Luka sin Radka, dnevno 4, prvi vod
40. Spomenuti odred martolosa, Juraj sin Grgura, dnevno 4, drugi vod
41. Spomenuti odred martolosa, Mihal sin Mihovila, dnevno 3, drugi vod
42. Spomenuti odred martolosa, (...), dnevno 3, prvi vod
43. Spomenuti odred martolosa, Martin sin Đurkana, dnevno 3, drugi vod
44. Spomenuti odred martolosa, Ivaniš, vodič, dnevno 4, treći vod
45. Spomenuti odred martolosa, Martin, dnevno 4, drugi vod
46. Spomenuti odred martolosa, Ivan, dnevno 4, prvi vod
47. Odred azapa tvrđave Jasenovac, Vuk, vodič, dnevno 4, drugi vod
48. Odred azapa tvrđave Hodidjed, Mehmed Ferhada, dnevno 4, drugi vod

Skupina pojedinaca:

1. Zeamet Šabana, 20.000
2. Zeamet Mustafe, iz sandžaka Klis, 20.000
3. Zeamet Mustafe sina Abdulbakija, Kotar, 26.166
4. Timar Sulejmana, uz povećanje, 16.333
5. Timar Derviša, 12.000
6. Timar Rustema, uz povećanje, 12.000
7. Timar divane Mehmeda, 13.333
8. Timar divane Murada, 12.000
9. Timar Džafera, 12.000
10. Timar Mustafe, 12.000
11. Timar Husejna vojvode, 10.000
12. Zeamet Gazanfera iz Kotara u Klisu, 20.032
13. Timar Halila sina Ahmedovog, 11.333
14. Timar Mehmeda, 11.333
15. Timar (...) 3.000
16. Timar Davuda, 7.500
17. Timar Ridvana, 10.500
18. Timar Kasima Arnauda, 7.500
19. Timar Alija Abdullahovog, 7.500

20. Timar Džafera, 6.666
21. Timar Ahmeda Abdulahovog, 3.000
22. Timar Ahmeda sina Derviševog, 3.000
23. Timar Kara Memija, 3.000
24. Timar divane Mahmuda, 6.000
25. Timar Mehmeda sina Mustafinog, 5333
26. Timar divane Sefera, 3000
27. Timar divane Behrama, 3000
28. Timar Jusufa Mustafe, čauša³⁸, 5333
29. Timar divane Alija, 4666
30. Timar Mehmeda sina Džaferovog, 4333
31. Timar Ibrahima, ulaka³⁹, 3000
32. Timar Murada, 6000
33. Timar Omera Hidrovog, 5333
34. Timar divane Husejna, 3666
35. Timar divane Ridvana, 3000
36. Timar Hasana, 3000
37. Timar Jusufa, 3000
38. Timar Redžeba (...), 3000
39. Timar Husreva, čadordžije, 3000
40. Timar Ibrahima, kaftandžije, 3000
41. Timar Ridvana, ćurćije, 3000
42. Timar Kejvana Abdullahovog, 3000
43. Timar Sefer Abdullahovog, 3000
44. Timar Mahmuda Dželalovog, 4000
45. Timar divane Džafera, 3000
46. Timar Mustafe Abdullahovog, 3000
47. Timar Iljasa, 3000
48. Timar Emrullah, 3000
49. Timar Jusufa, 3000
50. Timar Jusufa Alijevog, 4666
51. Timar Hasana Sadikovog, 7166
52. Timar Sefera sina Husejnovog, 4666
53. Timar Mustafe, 6666
54. Timar Bilala, 3333
55. Timar Hasana Mehemedovog, 4000
56. Timar Mehmeda, 4000
57. Timar divane Pirija, 4000

³⁸ Čauš – a) dvorski sluga kome su povjeravani razni poslovi na dvoru ili izvan njega, b) nižerangirani vojni činovnik.

³⁹ Ulak – kurir.

58. Timar Džafera, 4000
59. Timar Hamze Abdullahovog, 4666
60. Timar Velije Mustafinog, 4000
61. Timar Hasana, ćehaje, 5333
62. Timar Mustafe Alijevog, 4000
63. Timar Hasana Aabdullahovog, 3333
64. Timar Pirije sina Mehmedovog, 5333
65. Timar Kara Ahmeda, 3000
66. Timar Mustafe Hasanovog, 5000
67. Timar Omera, 4666
68. Timar divane Alija, 6666
69. Timar Jusufa Abdullahovog, 3000
70. Timar Husejna, 4000
71. Timar Ibrahima Mehmedovog, 5000
72. Timar Halila Mehmedovog, 5000
73. Timar Velije sina Abdullahovog, 4666
74. Timar Džafera sina Abdullahovog, 3000
75. Timar Pervane (...), 3000
76. Timar Mustafe sina Abdullahovog, 3000
77. Timar Omera, 3000
78. Timar Mahmuda, berbera, 3000

Deset novih timarnika:

1. Mustafa Abdullahov, 3000
2. Mahmud Muradov, 3000
3. Ali Abdullahov, 3000
4. divane Bali, 3000
5. Džafer Abdullahov, 3000
6. Sulejman Abdullahov, 3000
7. Hasan Mehmedov, 3000
8. Mehmed Hamzin, 3000
9. Kurd Hasanov, 3000

PRATNJA BOSANSKOG SANDŽAKBEGA
FERHAD-BEGA SOKOLOVIĆA

Sažetak

U muhimme defteru br. 25, pohranjenom u Osmanskom Arhivu Predsjedništva vlade Republike Turske (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) u Istanbulu, nalazi se ovjereni spisak "kulova" sandžakbega Bosanskog

sandžaka, Ferhad-bega Sokolovića, prepisan u cijelosti u defter između maja i jula 1574. godine. Prvi dio ovog rada bavi se pokušajem utvrđivanja identiteta 265 ljudi čija su imena navedena na spisku. Drugi dio rada predstavlja prijevod navedenog spiska s osmanskog na bosanski jezik. S obzirom na sadržaj i podatke koje nudi, ovaj rad se može nadovezati na već postojeće brojne radove napisane na temu osmanskog serhata u Bosni, pružajući nekoliko novih podataka o spahijama, timarnicima te posadnicima pojedinih tvrđava Bosanskog i Kliškog sandžaka, odnosno predstavnicima različitih vojnih rodova. Uz to, pretpostavka da se radi o ljudima koji su bili lična garda jednog od najznačajnijih osmanskih državnika, vojskovođa i diplomata svoga vremena, Ferhad-bega Sokolovića, koji je i sam bosanskog porijekla, pruža nam uvid u jedan dio naše daleke prošlosti.

THE ENTOURAGE OF BOSNIAN SANJAKBEY FERHAD-BEY SOKOLOVIĆ

Summary

In muhimme defter No. 25 in Prime Ministry Ottoman Archives (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) in Istanbul, there is a verified list of “kuls” of Ferhad-bey Sokolović, Bosnian sanjakbey, completely copied into defter sometime between May and July 1574. The first part of this paper tries to identify identity of 265 people whose names were listed. The second part of the paper is a translation of the list from Ottoman to Bosnian. Because of its content and information, this paper could be added to numerous already existing studies written on a theme of Ottoman serhat in Bosnia, offering several new information on sipahis, timar holders and garrison soldiers of some Bosnian and Klis sanjak fortresses, that is the representatives of different military kinds. Also, the assumption that these men belonged to a personal entourage of Ferhad-bey Sokolović, who is of a Bosnian origin, and is one of the most important Ottoman statesmen, military leaders and diplomats of his time, offers an insight into a part of our far history.

Key words: military history, Ottoman Empire, Bosnian and Klis sanjak, 16th century, Ferhad-pasha Sokolović.